

**PARTICULARITĂȚI DE ORDIN
SEMANTICO-GRAMATICAL
ALE TEXTULUI „EVANGHELIEI” (1912)**

Emilia OGLINDĂ

Diverse aspecte lingvistice ale textelor religioase sunt abordate în legătură cu stilul și limbajul religios. Textele religioase, diferite din punct de vedere compozițional, constituie „toate cele trei variante funcționale de bază ale limbii” (beletristic, juridic-administrativ și tehnico-științific), dat fiind faptul că „scrisul bisericesc actual diferențiază din punct de vedere stilistic textele beletristice (de lectură sau de cult), de textele tehnice (de cult), de textele de dezbatere morală sau dogmatică, respectiv de textele de drept canonic” [2, p.25].

Savantul Gh.Chivu este de părerea că ar exista variantele laică și religioasă ale limbajului popular și ale limbii literare [3, p.9-12], iar cercetătoarele A.M. Bărbulescu, R.Zafiu ș.a. recunosc autonomia stilului religios, comentând multiple particularități ale acestuia: caracterul arhaic, monumentalitatea, implicarea afectiv-emoțională, tendința de a echilibra tradiția și modernitatea [1; 8].

O trăsătură inerentă a stilului religios și a textelor religioase este oscilarea între tradiție și inovație, fapt consemnat de exegeții care scot în relief tendința de a elabora „un *cod specific* ... care reprezintă în mod evident rezultatul unei intenții arhaizante” [6, p.167]. Dezvăluind potențele expresive și conservatorismul scrierilor religioase, cercetătoarea D.L. Teleoacă le consideră eminentemente retorice, „în care elocuția are un cuvânt important de spus” [7, p.46].

Particularitățile lingvistice ale textelor religioase sunt analizate minuțios în numeroase studii de specialitate, unele dintre care conțin descrierea unor fenomene în plan contrastiv (de exemplu, în edițiile bilingve) sau oferă o viziune comparativă în raport cu alte texte tipărite în aceeași perioadă [4, p.468-478]. Din punctul de vedere al fenomenelor semantico-gramaticale, prezintă interes textul bilingv al

„Evangeliei”, publicat în grafie chirilică la tipografia eparhială din Chişinău în anul 1912 [5].

Textul menţionat comportă diferenţe considerabile de ordin ortografic, în raport cu normele în vigoare. Astfel, pronumele personale şi reflexive atone se asociază cu formele modurilor verbale şi cu verbele auxiliare fără a se utiliza cratima: „Шй апропійндхсь Исхс сáх äтйнс де сй...” [5, p.97]; „Шй лám äдхс ла оўченичйй Тъй...” [5, p.98]. Se atestă frecvent formele inversate de perfect compus, scrise fără cratimă: пíарделва (piarde-l-va), афлáлва (afla-l-va), зйсах (zis-au), ca în enunţurile: „Зйсах Тисхс лхй ... мёрци, вйнде äвёрф тá ...” [5, p.111]; „Адхсах äсина шй мжнзхл...” [5, p.119].

Sunt relevante atât formele arhaice ale unor verbe: *a se pogori*, *a se plini*, *viind*, *voiu răbda*, *dişchizând*, *chietând*, *să puie* ş.a., cât şi sensurile arhaice atribuite lexemelor verbale în textul analizat: *a judeca* (a deosebi, a percepe), *a cerca* (a căuta), *a socoti* (a vedea), *a urgisi* (a dispreţui), *a cuprinde* (a înţelege), *a ţine* (a respecta), *a purta* (a suferi), *a căuta* (a cere socoteală), *a se cutremura* (a se pune în mişcare), *a fi slobod* (a i se permite), *a certa* (a opri, a interzice), *a păzi* (a păstra), *a ierta* (a absolvi), *a ispiti* (a întreba) ş.a. Sunt concludente exemplele: „... нх тóцй кхпринд кхвжнтхл äчэста, чй кърора ле есте дáт” [5, p.109]; „Сокотйцй, сь нх оурцисйцй пре ўнхл...” [5, p.102]; „...цйне порхнчиле” [5, p.110]; „... ам пхртáт грехтáтф зйлйй шй кьлдхра” [5, p.114].

În domeniul gramaticii, textul cercetat, asemenea altor tipuri de scrieri religioase, denotă fenomene comune, menite a reliefa „unitatea limbii scrierilor bisericeşti ortodoxe în contextul problemelor lingvistice menţionate” [7, p.47], cum ar fi construcţiile tautologice, structurile intensive, formaţiunile perifrastice, dislocările etc., dar şi variate fenomene morfologice în domeniul nominal şi verbal. Sunt de semnalat perifraze de tipul: *a săvârşi laudă* (= a lăuda): „... дин гхра прхнчилор шй ä чёлор схгътóрй äй сьвършйт лáхдъ” [5, p.121].

Cu referire la modurile personale ale verbului, suscită atenţia conjunctivul dotat cu diverse valori (iussivă, optativă ş.a.): „... óмхл сь нх деспáртъ” [5, p.108]; „Дбамне, сьсе дешкйдь óкйй” [5, p.117]; „... дин тйне рóд сь нхсь фáкъ” [5, p.122]. Conjunctivul iussiv, alături de sinonimul său funcţional – imperativul – este utilizat în acelaşi context: „Тисхс äх зис: сь нх оўчйзи... Чинстёше пре тáтъл тьх шй пре мхма тá...” [5, p.110].

Verbele la conjunctiv sunt regentate de lexeme ca: *a porunci, a ruga, a îngădui, a zice* ș.a., în structurile cu valoare cauzativă: „Атхнчй ах порхнчйт оўченичилор Сьй, ка нимьрхй сь нх спхе...” [5, p.94], fiind concurat de infinitivul obiectiv în construcțiile *dativ cu infinitiv* și *acuzativ cu infinitiv*: „... слобод есте омхлхй а льса фемела са” [5, p.107]; „Фисхс ах зис лор: льсацй пре прхнчй, ши нхй оприцй пре ей а венй ла Мйне...” [5, p.109]; „... ши пре ел лăх фькхт ѓ шьдѣ дѣсхпра лор” [5, p.119]. În anturajul verbelor *señtiendi*, este folosită construcția *acuzativ cu gerunziu*: „...ăх афлат пре ăлцй стжнд фьр де лхкрх” [5, p.113].

Dintre modurile nepersonale, gerunziul este utilizat frecvent în textul analizat, anticipând sau succedând formele personale ale verbelor. Modul nominalizat inaugurează deseori enunțul: „Шй веннд оўченичйй Лхй де чела парте, ѓх оўйтат сь ѓ пжйне” [5, p.91]; „Атхнчй ăпропйндхсь кьтрь Джнхл, Пётрх ѓх зис...” [5, p.104]. În următorul exemplu, relevăm întrebuintarea pleonastică a verbului la gerunziu: „Іарь глоателе ... стрига, зикжнд: ѓсанна Фіюлхй лхй Давид...” [5, p.120].

Unele verbe comportă un regim diferit de cel din româna contemporană. De exemplu, verbul *a crede* regentează substantive la cazul dativ în funcție de complement indirect, și nu cele la acuzativ: „Кь ѓх венит ла вой Іоанн Ботезьторюл ши нацй крезхт лхй...” [5, p.124]. A se compara: „Nu l-ați crezut”.

În textul „Evangeliei” remarcăm diverse remanieri de topică: astfel, subiectul poate să apară în antepoziția verbului predicat, numele predicativ poate fi folosit înaintea copulativului, iar atributul – să preceadă substantivul determinat: „Шй ăх мерс дхпь Джнхл глоате мхлте...” [5, p.107]. Substantivele în funcție de complement direct pot fi antepuse verbului dominant: „Адевьр зик вохъ” [5, p.95], iar adverbul *foarte* în funcție de circumstanțial de mod succede, de regulă, verbul predicat: „Іарь оўченичйй Лхй ахзйнд сь мира фoарте” [5, p.111]; „Шй ахзйнд оўченичйй, ѓх кьзхт пре фăца са ши сăх спьймжнтат фoарте” [5, p. 97]. În unele ambianțe, observăm dislocarea verbelor la infinitiv în diverse funcții în raport cu verbul *a fi* și alte părți de propoziție: „...ă шьдѣ де дрѣпта Мѣ, ши де стжнга Мѣ, нх есте ѓл Міех ă да, чи челор че есте гьтйт дела Тăгьл Міех” [5, p.116].

Cele relatate *supra* evidențiază unele particularități semantico-gra-

maticale ale textului cercetat, reliefându-i atât arhaicitatea, cât și expresivitatea.

Referințe:

1. BĂRBULESCU, A.M. *Limbaajul religios românesc actual*. Craiova: Universitaria, 2013.
2. CHIVU, GH. *Limba română de la primele texte până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Variantele stilistice*. București: Univers Enciclopedic, 2000.
3. CHIVU, GH. O variantă ignorată a românei literare moderne – limbajul bisericesc. În: *Limba română*, XLIV, 1995, nr. 9–12.
4. CONDREA, I. Aspecte ale limbajului cărților religioase, publicate în Basarabia în secolul XIX – începutul secolului XX. În: *Biserica Ortodoxă din interfluviul pruto-nistean (1813 – 2013)*. Coordonatori: Pr., dr. Octavian Moșin, dr., conf. univ., Ion Gumenăi. Chișinău, 2013, p.468-478.
5. EVANGHELIE. Chișinău: Tipografia eparhială, 1912.
6. TELEOACĂ, D.L. *Aspecte lexicale arhaice în textul biblic*. [Accesat: 23.08.2015] Disponibil: www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V931/pdf
7. TELEOACĂ, D.L. Conservatorism și expresivitate în literatura religioasă. Posibile repere de definire a unui stil științific (didactic) în context religios. În: *Limba română*, LXII, 2013, nr. 1, București, p.46-64.
8. ZAFIU, R. *Arhaism și inovație în limbajul religios*. [Accesat: 31.05.2015]. Disponibil: <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/28.htm>.